

Парчук Г.Є.

Формування творчих здібностей вихованців засобами гуртка «Різьба по дереву»

Відділ освіти Рокитнівської райдержадміністрації
Рокитнівський будинок дітей та молоді
Рокитнівської районної ради Рівненської області

**Формування творчих здібностей
вихованців засобами гуртка
«Різьба по дереву»**

Рокитне – 2018

Автор-укладач:

Парчук Галина Єреміївна, методист Будинку дітей та молоді.
Формування творчих здібностей вихованців засобами гуртка «Різьба по дереву».– Рокитне, 2018. – 25 с.

Рецензент: Федорович Ніна Миколаївна, методист районного методичного кабінету Рокитнівської районної ради, спеціаліст вищої категорії.

У збірнику подано матеріали з досвіду формування у вихованців творчих здібностей засобами гуртка «Різьба по дереву», розробки занять та теоретичні відомості з профілю гуртка. Матеріали рекомендовано керівникам гуртків позашкільних та загальноосвітніх навчальних закладів.

Рекомендовано методичною радою Рокитнівського будинку дітей та молоді Рокитнівської районної ради Рівненської області, протокол № 03 від 16.01.2018 року

ПЕРЕДМОВА

Проблема розвитку здібностей особистості завжди була в центрі уваги фахівців різних галузей, в тому числі й педагогів. Кожна цивілізована країна дбає про творчий потенціал суспільства та кожної людини зокрема. Все це разом пов'язане із рівнем загальної освіти, увагою до розвитку творчих здібностей особистості, надання їм можливості виявляти їх.

Незважаючи на те, що проблема розвитку творчого начала в учнів досліджується вже давно, багато питань залишаються невирішеними. Такі творчі властивості учнів як здатність генерувати ідеї, застосовувати знання й уміння в новій ситуації, гнучкість розуму, з різних причин залишаються поза увагою педагогів позашкільних закладів.

У зв'язку із зазначеним, дана методична розробка має на меті поділитися досвідом формування у вихованців творчих здібностей засобами гуртка «Різьба по дереву», допомогти педагогу-позашкільнику краще пізнати та увійти в тісний контакт з вихованцями, налагодити процес творчої співпраці, в результаті якого буде зростати здатність дитини до творчої діяльності, її креативності.

Мета, завдання, напрями роботи

В сучасних соціально-економічних умовах розвитку суспільства зростає потреба в особистості, здатній не тільки засвоювати, а й використовувати набуті знання, уміння і навички в практичному житті. Таку особистість можна виховати в стінах позашкільного навчального закладу, адже саме засобами гурткової роботи формується свідоме, творче ставлення вихованців до праці, потреба творити як життєвої необхідності.

Важливою складовою процесу формування ціннісного ставлення особистості до праці у позашкільному навчальному закладі є прилучення дітей і молоді до відродження народних промислів і ремесел, якими традиційно багата Україна та Полісся.

Хороший досвід роботи з формування у вихованців ціннісного ставлення до праці засобами декоративно-ужиткового мистецтва склався у керівника гуртків «Художня обробка деревини» Денисюка Олександра Петровича. В процесі навчання і виховання педагог продовжує та удосконалює традиції українського мистецтва різьблення по дереву, розвиває і поширює його, сприяє розвитку творчої особистості та формує позитивне її ставлення до оточуючого світу. Досвід відображає системний підхід педагога до розкриття змісту і форм роботи.

В навчально-виховному процесі гуртків педагог реалізує таку мету:

- відродження різьби по дереву як мистецтва та навчання дітей цьому виду творчості;
- прищеплення любові до народних промислів, до навколишнього середовища, формування вміння бачити прекрасне;
- збереження і розвиток традицій народних промислів декоративно - прикладного мистецтва;
- формування компетентності особистості засобами гуртка художньої обробки деревини.
- розвиток рис творчої, працелюбної особистості, формування навичок самообслуговування, введення дітей у світ професій, поглиблення уявлення про їх значущість для держави і особистості.

Ставить та розв'язує такі завдання:

- оволодіння трудовими навичками та навиками працьовитості;
- включення в суспільну господарську діяльність, виховання бажання допомагати дорослим і один одному;

- формування навичок господарювання, сумлінного ставлення до праці, поваги до людини праці.

Роботу з розвитку у вихованців художньої творчості по дереву організовує за такими напрямками:

- здійснення пошуку творчо обдарованих вихованців, який включає співпрацю зі школами; проведення в гуртках мікродослідження на рівень творчого потенціалу; розподіл творчо обдарованих вихованців по групах; ведення спостереження за розвитком творчих здібностей; проведення моніторингу якості знань, умінь та навичок творчо обдарованих вихованців; підтримка творчості дітей;
- створення оптимальних умов для навчання, формування й розвитку дитячої творчості;
- створення комфортної психологічної атмосфери навчально-виховного процесу, тісний взаємозв'язок із батьками вихованців;
- забезпечення участі творчих дітей у виставках, конкурсах та змаганнях різних рівнів;
- співпраця з місцевими загальноосвітніми навчальними закладами та культурно-освітніми установами.

Праця і творчість – поняття невід’ємні. Творча праця на занятті - це можливість вибору, це новизна, що викликає натхнення, радість, формує віру у свої можливості. Роботу з художньої обробки деревини Денисюк О.П. спрямовує на розвиток у вихованців відчуття форми,

гармонії, композиції, симетрії; розуміння того, що художнє начало присутнє при створенні будь-якого виробу. Педагог прагне поєднати художню творчіть з естетичним вихованням, з художньою діяльністю, що дає змогу розвинути у дітей допитливість, гнучкість мислення, пам'ять, цілеспрямованість, уміння передбачати. А ще - усвідомлення користі й краси праці, радість творчого процесу. Робота над художньою обробкою деревини формує у вихованців готовність до обґрунтованого вибору професії, цілеспрямованість, готовність до подолання труднощів на шляху досягнення мети.

Принципи, форми і методи формування творчої праці дітей

Взаємодію з творчими дітьми Денисюк О.П. будує на психолого-педагогічних принципах оптимального вибору змісту, форм, методів та засобів навчання;

- формування взаємин творчої співпраці;
- організації навчання на основі особистої зацікавленості вихованця;
- вільного вибору форм та методів діяльності;
- гуманістичного, суб'єктивного підходу до виховання;
- індивідуального підходу – врахування вікових особливостей з метою ефективного навчання і практичної творчої діяльності кожної дитини;
- синтезу інтелектуальної і практичної діяльності – здобуті вихованцями теоретичні знання втілюються в практичні творчі роботи, що відкриває широкі перспективи для саморозвитку та самовдосконалення;
- єдності свідомості та поведінки – формування в процесі практичної діяльності соціального досвіду поведінки та утвердження себе як непересічної творчої особистості;
- суб'єкт - суб'єктної взаємодії – рівноправного партнерства, співробітництва та співтворчості між педагогом і вихованцем у процесі навчальної діяльності.

Організуюючи роботу з розвитку творчої праці вихованців, керівник гуртків враховує:

- орієнтацію на потреби дитини, максимальне розширення кола інтересів;
- домінування практичних можливостей над інформаційною насиченістю;
- ускладнення змісту навчальної діяльності;

- орієнтацію на участь в творчих конкурсах, актуалізацію творчих можливостей вихованців.

Реалізації мети і завдань передують формування мотивів навчально-трудової діяльності. З метою мотивації навчання педагог ознайомлює вихованців зі зразками виробів відомих майстрів, залучає їх до самостійної діяльності з пошуку ідей, створення композиції, розробки конструкції і технології виготовлення та реалізації самостійно спроектованого виробу. Мету та завдання педагог реалізує в процесі теоретичних та практичних занять, екскурсій, колективної, групової та індивідуальної роботи, тісної співпраці педагога і дітей.

Для формування творчих здібностей вихованців педагог широко використовує конструкторські та конструкторсько-технологічні завдання, при виконанні яких діти вчаться оцінювати якість матеріалів, визначати способи їх обробки, послідовність технологічних операцій, вибирати інструменти та обладнання; розробляти ескізи власних виробів, визначати їх розміри, способи виконання деталей, розробляти критерії оцінки якості виробу. Значну увагу приділяє практичній роботі, під час якої відбувається усвідомлення дітьми її значимості. Особливі зусилля спрямовує на врахування особистої зацікавленості вихованців у вивченні матеріалу, прагненні завершити розпочату справу до кінця, проаналізувати власні дії, передбачити кінцевий результат, розвиваючи водночас у них активність та ініціативність. У процесі індивідуальної та групової роботи Денисюк О.П. особливу увагу приділяє розвитку сприйняття, мислення та уяви вихованців. З цією метою використовується метод поєднання завдань, наприклад: виготовлення виробу за зразком, за вимогами і за своїм задумом.

Навчаючи вихованців вдосконалювати виріб різними способами, основні напрямки творчих пошуків спрямовує на зміну форми, врахування зручності при користуванні, естетичний вигляд.

Розв'язуючи проблемні ситуації технологічного змісту, вихованці здійснюють заміну одного чи кількох прийомів на більш раціональні.

Значне місце відводить педагог підбиттю підсумків роботи, обговоренню результатів. Діти вчаться презентувати свої вироби, аналізувати їх позитивні та негативні сторони, шукати шляхи усунення недоліків та не допускати їх в майбутньому. В процесі колективного обговорення завдань та їх виконання у дітей

формується почуття колективізму, товариська взаємодопомога, інтерес до суспільно корисної праці.

На заняттях гуртків Денисюк О. П. практикує обмін думками про переглянуті роботи відомих та самодіяльних майстрів народної творчості, показ кращих художніх робіт вихованців – усе це сприяє виробленню критичного ставлення до творів мистецтва, до навколишнього життя, розширенню кругозору гуртківців та загальному їх розвитку.

Виготовлення творчих проектів

Особливого значення в процесі формування художньої творчості вихованців педагог надає виготовленню ними творчих проектних робіт. До такого виду роботи діти ставляться з особливою серйозністю, адже від самого задуму до його практичного втілення залежить якість та конкурентоспроможність виробу на виставках різних рівнів та під час збуту. У процесі виконання творчих проектів, які вихованці старшого шкільного віку виготовляють на замовлення, у дітей закріплюються загальнонавчальні уміння з основ технологічної грамоти, культури праці, активно розвиваються основні

види мислення, творчі здібності. Крім цього, у дітей формується багато корисних навичок: здорова цікавість, бажання працювати фізично, звичка до праці.

Фізичні зусилля під час роботи сприяють розвитку й зміцненню м'язової системи, розвитку дихального апарата, а також загальному фізичному розвитку. Під час роботи над художніми виробами у дітей виробляється точний окомір, спритність і вправність рухів рук, вольові якості: наполегливість при виконанні завдання, почуття відповідальності за доручену справу.

Допомагаючи вихованцям створювати проектні роботи, педагог реалізує основний принцип художнього конструювання - єдність прекрасного і корисного, ужиткового і естетичного, навчає дітей створювати вироби високої якості, ознайомлює їх з принципами і правилами художнього конструювання, з тим, щоб всі етапи проектування були погоджені з художньо-конструкторськими вимогами до проєктованого виробу. Щоб зробити власну творчу діяльність домінуючою над репродуктивним засвоєнням знань, умінь та навичок вихованців, педагог надає їм право вільно вибирати форми

і засоби творчої діяльності, що дає змогу розвинути в дітей творчу винахідливість та розкутість. Свою допомогу пропонує, використовуючи принцип творчої взаємодії педагога і вихованців.

Робота з розвитку творчих здібностей вихованців дає змогу керівнику гуртка поступово оновлювати і вдосконалювати зміст навчання.

Так, в навчально-виховному процесі гуртків педагог широко використовує технологію особисто орієнтованого навчання, проектну, створення ситуації успіху, за допомогою яких у дітей формуються такі творчі компетенції, як:

- вміння формулювати мету і завдання, швидко відшукувати потрібну інформацію;
- здійснювати перспективне планування, передбачати та прогнозувати, приймати нестандартне рішення;
- узагальнювати, співставляти, виділяти головне;
- самостійно виготовляти вироби та їх презентувати.

Моніторинг ефективності творчого процесу на заняттях гуртків показує якісні зміни, що сприяють розвитку творчої компетентності вихованців, а саме:

- висока результативність пізнавальної та творчої діяльності – високий рівень знань, умінь та навичок вихованців;

- сформована творча компетентність, індивідуальний стиль пізнавальної діяльності;
- прагнення до поглибленого вивчення профілю гуртка;
- прагнення до творчого оволодіння новими знаннями та вміннями – цілеспрямованість та системність у пізнавальній та творчій діяльності;
- вияв готовності до співпраці та співтворчості з педагогом та дитячим колективом;
- професійна орієнтація особистості;
- постійний самоаналіз та самооцінка власної діяльності;
- подальше прагнення до творчого самовдосконалення та самоосвіти.

В процесі формування у дітей ціннісного ставлення до праці відбувається розвиток особистості, здатної стати творцем свого життя, особистості, в якій:

- формується національна свідомість, почуття поваги до традицій та звичаїв народу України, любові до праці;
- домінує позитивна мотивація до творчої діяльності, усвідомлення значення творчих потреб, мотивів, цілей як провідних у розвитку та життєдіяльності;
- відбувається розвиток творчих рис характеру: цілеспрямованості, ініціативності, допитливості, самостійності, вимогливості, наполегливості, винахідливості, оригінальності, організованості, працелюбності;

- відбувається розвиток творчих якостей інтелекту – логічного, діалектичного та цілісного сприйняття дійсності, творчої уяви, фантазії, інтуїції, уваги, пам'яті;
- формується творча самосвідомість, що виявляється у самопізнанні, самооцінці, самоорганізації, прагненні до самореалізації та самовдосконалення;
- триває постійне зростання потенціалу творчої діяльності – бажання систематично здобувати нові знання, набувати вміння, навички та творчо їх використовувати.

Розвиваючи у дітей любові до праці, педагог створив креативне соціокультурне середовище, яке забезпечує формування творчої особистості дитини, здатної бути творцем нового. Вихованці гуртків упродовж років є активними учасниками та призерами районних, обласних та всеукраїнських виставок науково-технічної творчості та декоративно-прикладного мистецтва «Космічні фантазії», «Об'єднаймося ж, брати мої», «Виставка виробів з початкового технічного моделювання», «Наш пошук і творчість – тобі, Україно!», «Воскресни, писанко!», «Українська народна іграшка», «Знай і люби свій край» та інших. Праця для вихованців гуртків переросла у професію. Випускники продовжують здобувати навчання у Рівненському вищому професійно-технічному училищі з даного напрямку роботи, частина стають самодіяльними майстрами з художньої обробки деревини. Крім того, педагог налагодив тісну

співпрацю з батьками вихованців в плані матеріально-технічного забезпечення роботи гуртків.

Результатом творчої діяльності вихованців гуртків є цілий ряд творчих проєктів, виготовлених на виставки художньої творчості та індивідуальні замовлення.

Розробки занять гуртка «Різьба по дереву»

Заняття 1

Тема: «Геометрична різьба та її елементи».

Мета: Сформувані знання про процес створення виробу від проєктування за ескізом до реального відображення його в матеріалі.

Розвивати вміння застосовувати графічні види документації, знання композиції побудови орнаменту з послідовним відтворенням його в матеріалі.

Сприяти вихованню художнього смаку в оздобленні виробів. Формування творчої особистості кожної дитини засобами різьби по дереву.

Тип заняття: формування знань, умінь і навичок.

Форма заняття: практична робота.

Ключові поняття: проєктування, художнє конструювання, різьблення, оздоблення, відтворення традицій.

Обладнання: ескіз скомбінований із вивчених елементів, дошка для виконання різьби, олівець, лінійка, гумка, різці по дереву, струбцина.

Міжпредметні зв'язки: образотворче мистецтво, геометрія, креслення, культурологія.

Завдання заняття:

1. Закінчення перенесення робочого ескізу на заготовку.
2. Виконання різьби по дереву на заготовках.
3. Аналіз виконаної роботи.

Очікувальні навчальні результати:

1. Уміння пояснити процес створення виробів із вивчених елементів.
2. Уміння застосувати графічні види проєктної документації, а також методи фантазування у створенні декоративного виробу.
3. Уміння втілення задуму від ескізу до виробу.
- 4 Використання безпечних прийомів роботи з різцями та іншими інструментами.

Хід заняття

I. Організаційна частина.

- Перевірка присутніх та готовності робочих місць.
- Повторення раніше вивченого матеріалу.

Мозкова атака:

1. Який вплив має декоративно прикладне мистецтво на побут та життя людей?
2. Які види різьблення по дереву ви знаєте? (плоско рельєфне або поглиблене, прорізне, скульптурне або об'ємне).
2. Які етапи створення декоративного виробу?
 - а) підготовчий - отримання завдання та обробка подібних декоративних рішень;
 - б) конструкторський - розробка ескізу майбутнього виробу та креслення;
 - в) технологічний - виготовлення виробу;
 - г) заключний - шліфовка, ґрунтовка, оздоблення готового виробу.

II. Повідомлення теми завдання заняття.

III. Мотивація навчальної діяльності вихованців

У вас з'явилась можливість виконати дуже важливе і необхідне завдання: порадувати батьків, виготовивши кухонну дошку за своїм дизайнерським задумом, і тим самим зекономити сімейний бюджет.

Одним з головних наших завдань при цьому є поєднання вивчених елементів різьби в різних композиціях на кухонних дошках, які будуть використані для оформлення інтер'єру ваших кухонь.

Повторення правил техніки безпеки при роботі столярними стамесками та різцями.

Запитання:

- При випадковому падінні різця, чи можна його піймати?
- Чому не можна підіймати стамеску або різець лезом вгору?
- Чому необхідно обов'язково закріпляти деталь для різьблення струбциною до верстака?

IV. Практична робота

Завдання:

- а) закінчити перенесення орнаменту на дошку з ескізом;
 - б) почати різьблення виробів на деревині згідно ескізу.
- (Під час роботи педагог особливу увагу звертає на дотримання дітьми безпечних прийомів різьблення по дереву).

V. Підсумок заняття: - аналіз виконаних робіт.

Заняття 2

Тема: Виготовлення дошки для нарізання продуктів.

Мета: Навчити застосовувати види геометричної різьби та прийоми роботи з інструментами, призначеними для виконання різьби. Продовжити знайомство учнів з професією столяра.

Розвивати навички володіння безпечними прийомами роботи інструментом для обробки деревини.

Виховувати любов до праці, раціональне відношення до економного витрачання робочих матеріалів, поняття прекрасного при виготовленні виробів із деревини.

Тип заняття: засвоєння нових знань.

Форма заняття: практична робота.

Методи та прийоми: *Інформаційно-рецептивний:* а) словесний: виклад інформації, пояснення, робота з підручником; б) наочний: повторення – актуалізація опорних знань про види різьби, методи її виконання, інструмент, методи та прийоми розмічання виробів з пиломатеріалів.

Проблемно-пошуковий: пошук відповідей на проблемні запитання, необхідних відомостей у підручнику, самостійне виконання розмітки виробу із пиломатеріалів.

Обладнання: плакати, зразки виробів з різьбою, інструмент для розмічання, виконання різьби (лінійка, кутник, циркуль, рейсмус, олівець, лінійка, ножівка, ніж-косячок, наждачний папір).

Основні поняття і терміни: ножівка, рейсмус, пиломатеріали, розмічання, різання ножівкою, геометрична різьба, виконання різьби.

Хід заняття

I. Актуалізація чуттєвого досвіду та опорних знань.

На сьогоднішньому занятті ми вивчаємо технологію виготовлення дошки для нарізування із декоруванням геометричною різьбою:

Мозкова атака:

1. Які види пиломатеріалів ви знаєте?
2. Для чого розмічають заготовку деталі?
3. Які інструменти застосовують для розмічання деталі?
4. Які інструменти застосовують при виконанні геометричної різьби?

II. Мотивація навчальної діяльності.

Одним із предметів домашнього вжитку є дошка для нарізання, яка, крім функціонального застосування, може бути і окрасою кухні. Вам потрібно, використовуючи прийоми роботи з інструментом для розмічання і виконання геометричної різьби, зробити із дошки предмет мистецтва.

III. Сприйняття і засвоєння нового матеріалу.

Пояснення. Геометрична різьба – один із самих стародавніх видів різьби по дереву. Вона виконується у вигляді двох-, трьох-, чотирьохгранних виїмок, які утворюють на поверхні візерунок із геометричних фігур – трикутників, квадратів, кіл. В далекі часи кожна геометрична фігура і різні її сполучення мали свої символічні значення. Так, розетка з променями була символом сонця. Із найпростіших виїмок, які виконуються одним ножем-косячком, майстри навчилися створювати насичені візерунки для прикрашання різних предметів домашнього вжитку, декоративних панно, шкатулок, рамок. Геометрична різьба відрізняється від інших видів різьби великою кількістю прийомів художнього оформлення дерев'яної поверхні. В той же час ця різьба не складна по виконанню, не вимагає великого набору інструментів, має невелику глибина прорізання поверхні.

Технологія роботи. Для виготовлення дошки для нарізання випилюємо заготовку розмірами 150×230×20мм з деревини тополі або берези. На дошці за допомогою кутника, лінійки, олівця розмічаємо заготовку, випилюємо заготовку ножівкою, простругуємо площини заготовки рубанком. Після обробки на неробочу сторону заготовки наносимо візерунки геометричної різьби.

Різноманітність оформлення декоративної сторони дошки залежить від уяви майстра. Для вирізання узорів геометричної різьби застосовують один інструмент – косий ніж. Він повинен бути дуже гостро заточений і відполірований. При тупому ножі різьба буде невиразною, шаршавою і деталі різьби будуть викришуватися. Основний елемент геометричної різьби – трикутник. Процес різьби складається з двох технологічних операцій – наколювання і вирізування. Наколювання проводиться з центру трикутника до його вершин. Ніж гострим кінцем ставиться в центрі трикутника, заглиблюється на 3-4мм, а у вершині трикутника виходить на поверхню. Так роблять по всіх трьох променях трикутника. Потім, починаючи від сторін трикутника, поступово заглиблюючись до точки сходження променів, зрізуємо лишню деревину. Одержуємо

трикутник, заглиблений по трьох площинах. Так вирізається основний елемент геометричної різьби, який є основою любого візерунка.

Педагог наводить відомості про професію столяра-деревообробника (в якому навчальному закладі можна набути професію, в яких галузях народного господарства використовується ця професія, приклади виробів для побуту та виробництва).

Повторення правил безпечної праці.

1. На робочому місці класти ножі, долота і стамески на верстак лезом від себе.

2. Працювати тільки справним інструментом.

3. Ручки на ножах, долотах і стамесках повинні бути щільно насаджені. Забороняється користуватися ручками з тріщинами та іншими дефектами

4. Працюючи ножем, стамескою, не можна вpirатися грудьми або коліном у деталь, вона повинна лежати на верстаку.

5. Не можна різати деревину ножем, стамескою в напрямі руки, яка підтримує деталь.

6. Не можна вибирати стружку пальцями з гнізда, здмухувати стружку з верстака. Стружку прибирати щіткою.

IV. Практична робота.

Послідовність виконання роботи:

1. Підготуйте інструмент до роботи.

2. Розмітьте заготовку на дощці і випиляйте ножівкою з припуском на обробку.

3. Простружіть рубанком площини і торці заготовки. Просвердліть отвір у ручці дошки діаметром 12мм.

4. Розмітьте візерунки геометричної різьби.

5. Виконайте вирізання візерунків геометричної різьби. Очистіть різьбу від стружки, зашлифуйте поверхню і покрийте неробочу поверхню лаком.

6. Приведіть робоче місце в порядок і здайте заготовку вчителю.

Бесіда:

- Які стругальні інструменти вам відомі?

- Чому лезо ножа, долота і стамески роблять у формі клина?

- Як треба тримати ніж-косячок під час роботи?

- Назвіть безпечні прийоми праці різальним інструментом?

V. Підсумок заняття.

Учні уважно оглядають роботи своїх товаришів, оцінюють їх, вибирають найкраще виконану роботу, роблять аналіз помилок, допущених під час роботи. Учитель робить підсумок виконаної роботи, вказує на типові помилки і методи їх усунення.

Заняття 3

Тема: Технологія виготовлення з деревини та оздоблення декоративно-ужиткових виробів.

Мета: ознайомити з прикрашувальним ужитковим мистецтвом; технологією виготовлення виробів, з природними особливостями деревини, навчити володіти інструментами для різьби; формувати естетичні смаки, усвідомлення потреби зберігати й розвивати традиції національного мистецтва.

Тип заняття: формування знань, умінь та навичок

Форма заняття: практична робота.

Обладнання: плакати, зразки виробів з різьбою, інструмент для розмічання, виконання різьби (лінійка, кутник, циркуль, рейсмус, олівець, лінійка, ножівка, ніж-косячок, наждачний папір).

Хід заняття

I. Організаційний момент.

II. Актуалізація опорних знань вихованців.

Мозкова атака:

- Які предмети належать до декоративно-ужиткових виробів?
- Які ви знаєте способи виготовлення художніх виробів з дерева?
- Назвіть види художньої різьби по дереву.

III. Мотивація навчальної діяльності

- Сьогодні на занятті ми за допомогою інструктивних карток, папок описів до виготовлення виробів, способів обробки та оздоблення деревини закріпимо знання та вміння з художньої обробки деревини і набудемо нових.

IV. Вивчення нового матеріалу

1. Оголошення теми і мети заняття.

В інформаційних картках з малюнками ви знайдете відповіді на всі запитання, а також завдання, необхідні для виконання практичної

роботи. Працюватимете в групах, у кожній з яких є старший, обізнаний з виконанням прийомів роботи. Відповідальний у групі може відповісти на запитання, показати, допомогти.

- 1.Робота з картками.
- 2.Закріплення вивченого матеріалу.
- 3.Інструктаж із правил техніки безпеки.

Вказати на особливості роботи на ТВ-4, ТДВ-1120, з різальними інструментами, розжареною дротиною, з електричним струмом.

Інструктаж.

1. На кожному робочому місці пояснити специфіку виконання завдання, наголосити про точність і якість, підбір деревини чистоту обробки деталей.

2.При обробці деревини розжареною проволокою показати специфічні рухи для отримання потрібної конфігурації рельєфу.

3. При обробці деревини на ТВ-4 вказати на доцільність підбору породи деревини та діаметра заготовки.

4.Вказати на правильне виконання прийомів і способів обробки оздоблення, виправити допущені помилки, усунути неточності.

5.Наголосити про допущені порушення правил ТБ.

V.Формування вмінь і навичок.

Практична робота.

- 1.Виготовлення кульок.
- 2.Виготовлення предметів домашнього вжитку.
- 3.Виготовлення молотків.
- 4.Виготовлення деталей для прикрас.
- 5.Виготовлення й оздоблення кухонних дощок.
- 6.Оздоблення виробів, деталей ужиткових предметів.

VI. Підсумок заняття

Прибирання робочих місць вихованцями.

Матеріали до занять гуртка «Різьба по дереву»

Прийоми виконання орнаменту

Існує безліч прийомів виконання орнаменту. Елементи та мотиви композицій, на перший погляд, також здаються подібними. Але, вивчивши особливості стилістики орнаментики, можна чітко побачити відмінності полтавського, чернігівського чи волинського різьблення, особливий стиль окремих майстрів різьблення. (Див. мал.

1.)

Технологія різьблення. Робоче місце. Ним може бути верстак або низький стіл. Вироби чи деталі не вимагають закріплення, але різноманітні упори, затискувачі інколи дуже потрібні. Виконувати різьблення можна на виробих токарної або столярної обробки, тримаючи їх на колінах, а інколи – у руках.

Інструменти. Користуються різакми-косяками вузькими, середніми та широкими, з одностороннім або з двостороннім заточуванням фаски. Скісний кут – 45-60 градусів. Для неглибокого різьблення ширину полотна різака вибирають у межах 7-10 мм, середнього – 15-20 мм, для глибокого – 30 мм і більше. Добрі різакми роблять із шевських ножів. Замість різака можна застосовувати ніж із бритви, скальпеля, з полотна слюсарної пилки, з плоского напилка, з ножів для окулірування, які можна купити в магазині для садівника. У ножі-косяку вершину леза називають носком, а нижню його частину – п'яткою. Крім цього, застосовують напівкруглі стамески для виконання «лусочок» або «нігтиків». Для прорізування ліній-контурів або виконання сітки можна використати кутики або контурні напівкруглі стамески 2-3 мм.

Орнамент на виріб наносять за допомогою розкреслювання. Використовують металеву лінійку, косинець або вимірничач, гостро відточений олівець. Якщо різьблення виконують на полірованій поверхні, то розкреслювання краще зробити шилом або голкою (можна використати голку циркуля). Для складніших композицій, виконаних у робочому малюнку, переводять основні точки орнаменту ніжкою циркуля або голкою, булавкою, шилом, а потім розкреслюють.

Поверхню під тригранно-виїмчасте різьблення підготовляють залежно від характеру опорядження: наносять малюнок орнаменту на поверхню, зачищену рубанком, шліфовану чи поліровану. Після закінчення різьблення в першому випадку додатково шліфують, у другому – шліфують тільки забруднені місця або протирають гумкою сліди розмітки й плями, у третьому – залишають в остаточному вигляді.

Елементи різьблення та їх виконання

Лінії поздовжні, поперечні, діагональні (різної площини – 1-3 мм) виконують способом двограних порізків (різьбленням).

Залежно від глибини врзування вибирають кут нахилу різака і рухом на себе врзують з одного боку, орієнтуючись на середину, а

потім з іншого, розвернувши різак від себе. Різьбярям-початківцям рекомендуємо зробити посередині заглиблення під лінійку, а потім підрізати грані. Такі ж лінії легше виконати кутиком. При вирізуванні ліній дощечку або виріб закріплюють затискачами або в упори. Рука, яка підтримує, має знаходитися завжди поза напрямом руху різака.

«Зубчики» виконують поглибленням носка різака на вершині кута з одного та другого боку, а з третього вибирають похилий кут заглиблення і зрізують площину. Потрібно стежити, щоб зрізання в поздовжньому напрямку йшло за волокнами деревини, а не підривало їх.

Трикутники з вершиною в центрі їх площини або вершиною, зміщеною від центра: з'єднують кути з вершиною, одержуючи три нових кути. Носок різака заглиблюють у вершину, а п'ятку виводять до краю кута. Далі по лінії волокон зрізують грані. Потрібно намагатись, щоб вони мали однакове заглиблення.

Чотиригранник («копаниця») має форму квадрата або прямокутника, з'єданого діагоналями. Перетин діагоналей дає центр, від якого носком різака роблять заглиблення з виходом п'яти різака до кута квадрата. Далі по чергово або попарно зрізують площини трикутників, пам'ятаючи про напрямок волокон.

«Розетки-саява» по колу мають «зубчики», з яких починають різьблення. Широким різакон відразу ж роблять заглиблення носком і виводять до вершини чи широким різакон знімають площину до низу, до поглибленої лінії підрізу. Таким же способом виконують саява у квадраті, прямокутнику, ромбі.

«Розетка-верхівка» має поворотні промені розташовані в кутовій симетрії. Виконується таким способом, як і промені.

«Зірочка» чотирипроменева вписується у квадрат або прямокутник з чотирма «зубцями». Вирізують «зубці», а потім роблять ножом поглиблення променя до вершини. Після заколів знімають грані, попередньо визначивши напрямок волокон.

«Сходинка» має вигляд променя, але вона однакова за всією довжиною й шириною. Підрізують кути або «зубчики», поглиблюють скіс, а потім зрізують грані. У художніх промислах з'єднують елементи тригранно-виїмчастого різьблення з контурним нігтеподібним різьбленням та іншими видами різьблення.

Контурні порізки виконують як двогранні, так і напівкруглі, створюючи іноді шашечку, сітку тощо, їх вирізують кутиком, напівкруглою стамескою або різакон.

«Нігтики» виготовляють напівкруглою стамескою. Вертикальним натиском заглиблюють лезо стамески, а потім на деякій відстані вибирають жолобок, що має вигляд нігтя.

«Відомості про столярні з'єднання деталей»

Щоб скласти будь-який виріб з деталей, їх потрібно певним чином з'єднати між собою. Застосовують різноманітні види з'єднань. Деталі з деревини з'єднують цвяхами, шурупами, склеюють. Основними видами з'єднань столярних елементів є шипові з'єднання, спаювання зрощування та склеювання. З'єднання деталей цвяхами, шурупами. Шипове з'єднання складається з двох елементів – шипа і гнізда або вушка. Бокові грані шипа називаються щічками, а торцеві зрізи торцем. Шипом називають торцеву частину бруска, яка входить в отвір (гніздо) іншого бруска. Шипи бувають плоскі і круглі. Круглі, звичайно, роблять вставними. Шип, який проходить наскрізь, називається відкритим або наскрізним. Якщо гніздо не наскрізне, то шип називають глухим. Шипові з'єднання поділяють на кутові кінцеві, кутові серединні і кутові ящикові. З'єднання вузьких заготовок у широкі називають спаюванням. Спаюванням з'єднують дошки і бруски при виготовленні щитів і широких деталей (кришок стола, табурета, дверних фільонок). З'єднання коротких заготовок у довгі називають зрощуванням.

Склеювання деталей. Дуже поширений спосіб з'єднання деталей у столярній справі – склеювання. Клейові з'єднання набагато підвищують міцність і довговічність з'єднаних елементів, захищають їх від попадання вологи, загнивання. Крім того, клей застосовують для оздоблення виробів з деревини шпоном та іншими матеріалами.

Промисловість випускає різні види клеїв, які потребують ретельної підготовки до використання. У столярних майстернях використовують готовий рідкий, білого кольору клей ПВА. Він має цілий ряд переваг над іншими: утворює міцне з'єднання, стійкий до вологи, протидіє загниванню місць з'єднання. Процес склеювання клеєм ПВА складається з таких технологічних операцій: підготовка поверхні деревини для склеювання; нанесення клею на поверхню склеюваних деталей; склеювання; вибір пристроїв для ущільнення

місць склеювання; витримка склеюваних деталей до висихання клею. Для ущільнення місць склеювання поверхонь використовують різні пристрої – струбцини, преси.

Види з'єднань при випилюванні деталей лобзиком. Існує багато способів з'єднання плоских деталей в об'ємні вироби. Розглянемо найбільш прості з них, які найбільш часто застосовують при з'єднанні деталей випиляних лобзиком.

З'єднання пазами. Це з'єднання не вимагає особливої точності випилювання. У скріплюваних деталях випилюють паз шириною, що дорівнює товщині деталі. Це просте з'єднання дозволяє з'єднувати найрізноманітніші, іноді несподівані, форми виробів. Якщо паз випиляти посередині однакових за розмірами деталей, то утвориться досить міцна і стійка хрестовина. Якщо ж пази випиляти понад краєм з'єднуваних деталей, то з них можна скласти прямий кут. Таке з'єднання використовують при виготовленні різних коробок, шкатулок, скриньок тощо. При випилюванні пазів необхідно контролювати його ширину, яка повинна бути трохи меншою за товщину деталі. Це дозволить при з'єднанні, ледь розширивши паз напилком, щільно підігнати деталі одна до одної.

З'єднання шипами. Це найбільш розповсюджений вид з'єднання деталей не лише при випилюванні лобзиком, а й інших видах обробки деревини. Причина такої популярності - в міцності та надійності такого з'єднання, хоч воно і досить трудомістке і вимагає великої акуратності в роботі і значного досвіду. Перш за все, необхідно навчитися правильно виконувати елементи такого з'єднання – шипа і гнізда. Шипи (прямокутні виступи на зовнішньому контурі з'єднуваних частин) і відповідні їм гнізда (отвори або виїмки на інших з'єднуваних частинах) випилюють разом з візерунком. Щоб шипи щільно трималися в гніздах, необхідно дотримуватись одного з найважливіших правил - шипи завжди випилюють із зовнішнього боку розмітки, а гнізда – з внутрішнього. Це означає, що в будь-якому випадку пилка лобзика не повинна знищувати слід олівця. Якщо після випилювання шипи трохи більші

за гнізда або навпаки, то в цьому випадку їх підганяють, зачищаючи ребра гнізд або шипів напилком.

З'єднання зв'язуванням. Це ще більш простий спосіб з'єднання. Деталі зв'язують торцями або більшими гранями. При цьому грані суміжних деталей зрізують або сточують під необхідним кутом і щільно підганяють одна до одної. При з'єднанні таким способом виникає єдина проблема – одержані рівні зрізи суміжних деталей. Щоб одержати рівний шов, в кількох міліметрах від країв скріплюваних деталей креслять лінію і відмічають на ній точки на однаковій відстані одна від одної для свердління отворів. Зв'язують деталі міцною ниткою, по черзі продіваючи її в сусідні отвори. Так одержують одинарне зв'язування. Велике значення має товщина нитки. Якщо невеликі деталі з тонким орнаментом зв'язати товстими нитками, виріб буде видаватися грубим. І навпаки, якщо масивні деталі зв'язати тонкими нитками, навіть і досить міцними, з'єднання буде видаватися слабким.

Література:

1. Без господаря двір плаче, а без господині хата: Приказки про працю // Все для вчителя. – 2007. – № 5. – С. 121-122.
2. Березуцька Л. Цікавий світ професій / Л. Березуцька // Позакласний час. – 2008. – № 6. – С. 36-38.
3. Будакова Н. Від ремесла до творчості / Н. Будакова // Позакласний час. – 2008. – № 6. – С. 31-32.
4. Вербицький В. Трудове виховання – шлях до формування особистості / В. Вербицький // Рідна школа. – № 7-8. – С. 8-9.
5. Дупак Н. Передумови виховання в учнів культури праці / Н. Дупак // Рідна школа. – 2000. – № 3. – С. 28-30.
6. Дяків В. Значення вибору в житті людини / В. Дяків // Позакласний час. – 2005. – № 19-20. – С. 59-60.

Зміст

1. Передмова.....	3
2. Мета, завдання, напрями роботи.....	4
3. Принципи, форми і методи формування творчої праці дітей....	6
4. Виготовлення творчих проектів.....	8
5. Розробки занять гуртка «Різьба по дереву».....	13
6. Матеріали до занять гуртка «Різьба по дереву».....	19
7. Література.....	24